

Mezar taşlarındaki medeniyet

Ömer Faruk Hüsmüllü tarafından yazıldı.
Perşembe, 05 Mayıs 2011 01:25 -

Mezar taşlarındaki medeniyet

[23 Mart 2007 tarihli Gerçek Hayat dergisinde yayımlandı]

Osmanlı taş vesikaları arasında yer alan mezar taşlarımız gerek kitabeleri, gerekse yazıları ve süsleri bakımından fevkalade kıymet taşlarıdır. Atalarımız, “Ölülerine ve ulularına saygı göstermeyen hürmet beklememelidir.” sözünü hikmetli sözler arasına almışlardır. Osmanlılar, ölülerine, mezar taşlarına saygı gösterirler, mezarlarını ve taşlarını iyi saklardı. Mezarlar ve mezar taşları buldukları topraklarda Türk hâkimiyetinin bir çeşit tapu senetleri sayılırlardı. Eskiden Osmanlı kabristanlarının sicil kütükleri bile vardı.

Devrindeki bilinen dünyayı dolaşan Evliya Çelebi, yer yuvarlağı üzerinde Osmanlı kabristanları kadar iyi muhafaza edilmiş kabristan görmediğini belirtir. Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş devri ile beraber mezarlıklar ve mezar taşları da ihmale uğramıştı. Dini bağların gevşediği, geleneklerin eski rağbetini kaybettiği Osmanlı'nın son çeyrek asır içinde ve günümüz Cumhuriyet tarihinde mezarlarımız ve mezar taşlarımız müthiş bir tahribe uğramıştır.

Cumhuriyet dönemi ile birlikte henüz derlenmemiş bir divanın yaprakları mesabesindeki mezar taşları, hoyratça tahrip edildi, büyük bir kısmı ise yok edildi. Mezarlıklar birer taş ocağı haline getirildi. Kazmalar, külünkler işledi. Pırlanta değerindeki taşlar kırıldı, kamyonlarla mozaik ve kireç imalathanelerine taşındı, bir kısmı da yol ve yapı inşasında kullanıldı, Bunlar yapılırken de hiç kimsenin kılı kıpırdamadı. Mezar taşlarımız İstanbul, Manisa, Konya, Edirne gibi birçok yerlerde kısmen Adana, Alanya gibi bazı yerlerde tamamen imha edilmiştir.

Dedelerimizin mezarlarını, mezar taşlarını başka milletlerin ve gayrimüslim unsurların kabristanlarındaki gibi yüksek duvarlar, elleri sopalı bekçiler değil, Müslüman Türk milletinin terbiyesi muhafaza ederek bize kadar getirmişti... (İstanbul Karacaahmet, Eyüp veya Edirnekapi Mezarlıklarının etrafındaki duvarlar, 1950'lerden sonra örülmüştür.)

Ölüleri Yaşatan Kültür

Osmanlı'da mezarları çevreleyen duvarlar yoktur. Osmanlı insanı adeta mezarlıklarla iç içe

Mezar taşlarındaki medeniyet

Ömer Faruk Hüsmüllü tarafından yazıldı.

Perşembe, 05 Mayıs 2011 01:25 -

yaşamaktaydı. Ölümü hiç unutmamayı emreden bir dine tabi olan Osmanlı medeniyeti, her an ölümü hatırlamak maksadıyla mezarlıkları şehrin orta yerine yapmıştır. Merhum Yahya Kemal Beyatlı, Avrupa seyahatlerinden birinde İstanbul'un nüfusu sorulduğunda normalin iki katı bir rakamla cevap vermiştir. Bu duruma şaşırın muhataplarına söylediği ibretimiz söz bir hakikatin izharından başka bir şey değildir:

“Biz yerin altındakilerle beraber yaşarız”

Osmanlı mezar taşlarının en önemli özelliği serpuşlarındadır. Askeri ve sivil bütün devlet teşkilatının, esnafın, âlimlerin ve diğer sanatkârların derecelerine göre ayrı ayrı başlıkları vardır. Başlarındaki serpuşlar kadar üzerlerindeki desenlerde bir o kadar önem taşımaktadır. Mezar taşları bütün bu başakları bize kadar getirmişler ve doğru olarak öğrenmek imkânını vermişlerdir.

Her Başta Başka Bir Taş

Mezar taşının başında bir başlık varsa, bu bir erkeğe aittir. Erkek mezar taşları hanımlarınkine nispetle daha çeşitlidir. Çünkü erkeklerin mezar taşlarında bulunan başlıklar, mezar sahibinin meslek ve meşrebine göre yapılmaktadır. Hanımların mezar taşları ise, her çeşit çiçeklerle süslüdür.

Mezar taşlarındaki serpuşlar kişinin mesleğinin yanında bulunduğu meşrebin hakkında da bilgi veriyordu. Bu farklılık Osmanlı toplumunun hoşgörülü ve inançlara saygılı bir medeniyet olduğunu gösteriyordu.

Bir tekke veya zaviyede vazifeli şahıs, vazifesine uygun başlığı giyerken; farklı bir işle uğraşanlar ise meşreplerini ortaya koyacak işaretleri mezar taşlarına yansıtıyordu. Örnek olarak Mevlevilerin uzun külahlı mezar taşlarını gösterebiliriz.

Cellatlara Mezar Taşı İnceleği

Osmanlı mezar taşlarında serpuşların yanında kişinin mesleğini, mezar taşının üzerindeki işaretlerden de anlamak mümkündür. Mesela bir denizcinin mezar taşında; çapa, gemi direği ve yelken bezi; bir yazarınkinde ise, kalem görebilirsiniz.

Mezar taşlarında yazısız taşlar da vardır. Bunlar cellâtlara ait mezar taşlarıdır. Mezar taşlarının yazısız olmasının nedeni, birileri tarafından bedduaya uğramamak içindi.

Sonuç olarak Osmanlı mezar taşları, taş olmanın ötesinde birer sanat eseri olmuşlardır. Ve Osmanlı medeniyetinin hayat anlayışını gösteren canlı örnekler olmuşlardır. Sadece bu taşlara bakarak Osmanlı'nın bir medeniyet beşiği olduğunu görebiliriz.

Mezar taşlarındaki medeniyet

Ömer Faruk Hüsmüllü tarafından yazıldı.
Perşembe, 05 Mayıs 2011 01:25 -
